

DOI 10.34132/mspc2026.03.13.25

Роман Кецкало

ІНСТИТУЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ: ФАКТОР ІНСТИТУЦІЙНОЇ ДОВІРИ

У тезах досліджено інституційні проблеми функціонування антикорупційних органів України крізь призму суспільної довіри як ключового чинника ефективності антикорупційної політики. Обґрунтовано, що інституційна довіра виступає важливим ресурсом легітимності діяльності антикорупційних інституцій та визначає готовність громадян підтримувати антикорупційні реформи. Встановлено, що низький рівень довіри до державних інституцій, політичний вплив, недостатня координація між органами, затягування судового розгляду корупційних справ та обмежена результативність окремих антикорупційних заходів негативно позначаються на суспільному сприйнятті антикорупційної системи. Запропоновано напрями підвищення інституційної довіри через забезпечення незалежності антикорупційних органів, посилення прозорості їх діяльності, підвищення рівня підзвітності та розвиток механізмів громадського контролю.

Ключові слова: антикорупційні органи, інституційна довіра, антикорупційна політика, публічне управління, громадський контроль, прозорість, підзвітність.

Корупція залишається однією з найбільш складних і небезпечних проблем сучасного державного управління. Вона негативно впливає на ефективність діяльності органів влади, перешкоджає соціально-економічному розвитку держави, знижує рівень довіри громадян до публічних інституцій та створює загрози національній безпеці. В умовах європейської інтеграції України та реалізації масштабних реформ питання забезпечення ефективної діяльності антикорупційних органів набуває особливої актуальності.

Протягом останнього десятиліття в Україні було сформовано систему спеціалізованих антикорупційних інституцій, до якої входять Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство з питань запобігання корупції та Вищий антикорупційний суд. Створення зазначених інституцій стало важливим кроком у формуванні сучасної моделі антикорупційного врядування. Водночас їх функціонування супроводжується низкою проблем інституційного характеру, які впливають на рівень суспільної довіри та ефективність реалізації державної антикорупційної політики.

Рис. 1. Антикорупційна екосистема України.

Джерело: сформовано автором на основі [6]

На рисунку 1 представлено структуру та взаємодію основних суб'єктів антикорупційної системи України, які забезпечують запобігання, виявлення, розслідування та судовий розгляд корупційних правопорушень.

Ключовими спеціалізованими інституціями є Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Вищий антикорупційний суд (ВАКС), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та Національне агентство з розшуку та менеджменту активів (АРМА).

Функціональний розподіл повноважень між ними є таким:

❖ **НАЗК** здійснює превентивну діяльність: формує та реалізує антикорупційну політику, контролює декларації посадовців, моніторить спосіб життя, виявляє конфлікти інтересів та забезпечує захист викривачів корупції.

❖ **НАБУ** виконує функцію досудового розслідування корупційних злочинів, насамперед щодо високопосадовців.

❖ **САП** здійснює процесуальне керівництво розслідуваннями НАБУ та підтримує державне обвинувачення в суді.

❖ **ВАКС** розглядає кримінальні провадження щодо топкорупції та приймає рішення про конфіскацію чи стягнення незаконно отриманих активів.

❖ **АРМА** займається розшуком, арештом, управлінням та реалізацією активів, одержаних від корупційних та інших злочинів.

Система також передбачає взаємодію зі Службою безпеки України, Національною поліцією, Державним бюро розслідувань, органами прокуратури та судами загальної юрисдикції, які розслідують корупційні правопорушення поза підслідністю НАБУ.

З рисунка видно, що українська антикорупційна система побудована за принципом розмежування функцій: запобігання корупції (НАЗК), розслідування (НАБУ), процесуальний нагляд (САП), судовий розгляд (ВАКС) та управління активами (АРМА). Такий підхід покликаний мінімізувати концентрацію повноважень в одному органі та забезпечити взаємний контроль між інституціями.

Водночас складна багаторівнева структура потребує високого рівня координації між органами, достатнього кадрового забезпечення та підтримки суспільної довіри, що є важливою умовою ефективності всієї антикорупційної екосистеми. Саме рівень інституційної довіри значною мірою визначає суспільне сприйняття результативності діяльності антикорупційних органів та легітимність антикорупційної політики держави.

У наукових дослідженнях [1; 2] інституційна довіра розглядається як суспільне очікування того, що державні інституції діятимуть відповідно до закону, принципів справедливості, професійності та суспільного інтересу. Довіра до антикорупційних органів є особливо важливою, оскільки саме вона визначає готовність громадян повідомляти про факти корупції, співпрацювати з правоохоронними структурами та підтримувати антикорупційні ініціативи держави. Основні інституційні проблеми агреговано нами у табл. 1.

Таблиця 1.

Інституційні проблеми діяльності антикорупційних органів та їх вплив на рівень інституційної довіри

Інституційна проблема	Сутність проблеми	Вплив на інституційну довіру	Можливі шляхи вирішення
Політичний вплив на діяльність антикорупційних органів	Втручання політичних акторів у процеси призначення керівництва, розслідування та прийняття рішень	Формує у громадян переконання щодо вибіркового правосуддя та залежності органів від політичної кон'юнктури	Посилення гарантій незалежності, прозорі конкурсні процедури, міжнародний моніторинг
Недостатня міжвідомча координація	Низький рівень взаємодії між антикорупційними органами, правоохоронними структурами та судами	Знижує ефективність антикорупційної політики та породжує недовіру до результатів боротьби з корупцією	Створення єдиних інформаційних платформ та механізмів координації
Низька результативність розслідувань	Невелика кількість вироків у справах щодо високопосадової корупції	Сприяє поширенню суспільного скептицизму щодо спроможності держави протидіяти корупції	Підвищення процесуальної ефективності та посилення відповідальності за корупційні злочини
Обмеженість кадрового потенціалу	Дефіцит фахівців із належним рівнем професійної підготовки та доброчесності	Негативно впливає на якість роботи інституцій та їхню репутацію	Розвиток кадрового резерву, професійне навчання та мотиваційні програми

Продовження Таблиці 1.

Недостатня прозорість діяльності	Обмежений доступ громадськості до інформації про результати роботи органів	Зменшує рівень відкритості та підзвітності інституцій	Впровадження політики відкритих даних та регулярне публічне звітування
Корупційні ризики всередині антикорупційних органів	Можливість виникнення конфлікту інтересів або корупційних практик серед працівників	Підриває легітимність антикорупційної системи в цілому	Посилення внутрішнього контролю, етичного моніторингу та механізмів доброчесності
Недостатній рівень комунікації з громадськістю	Відсутність ефективного інформування населення про результати діяльності	Сприяє формуванню інформаційного вакууму та поширенню недовіри	Розвиток стратегічних комунікацій та громадського діалогу
Низький рівень суспільної довіри до державних інституцій загалом	Історично сформований скептицизм щодо державних органів	Автоматично переноситься на новостворені антикорупційні інституції	Формування культури доброчесності та підвищення якості публічного управління

Джерело: сформовано автором на основі [1; 2]

Тобто можемо констатувати що інституційна довіра є одним із ключових чинників ефективності антикорупційної політики. Рівень довіри громадян до антикорупційних органів залежить не лише від результатів їхньої діяльності, а й від незалежності, прозорості, професійності, підзвітності та здатності забезпечувати справедливість і верховенство права. Подолання інституційних проблем сприятиме підвищенню легітимності антикорупційних органів та зміцненню довіри суспільства до державних інституцій загалом [3].

Однією з основних проблем діяльності антикорупційних органів є сприйняття їхньої незалежності. Будь-які підозри щодо політичного впливу на кадрові рішення, проведення розслідувань або ухвалення судових рішень здатні суттєво знижувати рівень довіри громадян. У таких умовах навіть результативна діяльність окремих інституцій може не отримувати належної суспільної підтримки через сумніви щодо її об'єктивності [5].

Важливим фактором формування довіри виступає також результативність діяльності антикорупційних органів. Громадськість оцінює ефективність антикорупційної системи насамперед через конкретні результати: кількість завершених розслідувань, судових вироків, відшкодованих державі збитків та реальне зниження рівня корупції. Якщо очікування суспільства не збігаються з практичними результатами діяльності антикорупційних інституцій, формується недовіра до всієї системи протидії корупції.

Окремою проблемою залишається недостатня координація між різними суб'єктами антикорупційної політики. Фрагментарність повноважень, дублювання функцій та складність міжвідомчої взаємодії можуть знижувати оперативність реагування на корупційні правопорушення та створювати додаткові ризики для ефективного виконання поставлених завдань [4; 6].

Не менш важливим чинником є рівень прозорості діяльності антикорупційних органів. Відкритість інформації про результати роботи, механізми ухвалення рішень, використання бюджетних коштів та кадрову політику сприяє зміцненню довіри громадян. Водночас недостатня комунікація із суспільством створює інформаційний вакуум, який часто заповнюється спекуляціями, дезінформацією та політичними маніпуляціями.

Практична реалізація антикорупційної політики нерідко супроводжується значними труднощами, оскільки її впровадження охоплює діяльність багатьох інституцій та часто стикається з опором з боку зацікавлених груп. Водночас досягнення її результативності потребує налагодження чітко організованих і послідовних процесів комунікації, підготовки персоналу, контролю та оцінювання, із визначенням конкретних функцій і відповідальності кожного суб'єкта.

З огляду на це держави повинні забезпечити функціонування внутрішніх механізмів нагляду в усіх органах та установах, залучених до реалізації антикорупційної політики. Такі механізми мають здійснювати контроль за виконанням покладених завдань, відстежувати досягнення визначених цілей і своєчасно виявляти можливі недоліки в процесі реалізації антикорупційних заходів. Внутрішній нагляд повинен бути невід'ємним елементом системи постійного моніторингу та оцінювання ефективності антикорупційної політики [7].

У цілому оновлення антикорупційного законодавства після 2014 року створило належні інституційно-правові передумови для формування та реалізації узгодженої державної антикорупційної політики. Закон України «Про запобігання корупції» [8] закріпив основні поняття у сфері запобігання корупції, визначив коло суб'єктів, на яких поширюється його дія, передбачив комплекс практичних механізмів і інструментів для профілактики корупційних проявів, а також врегулював діяльність одного з провідних органів антикорупційної системи держави.

Прийняття цього нормативно-правового акта дозволило усунути проблему недостатньої нормативної визначеності та відсутності спеціалізованого органу, відповідального за розроблення і впровадження цілісної антикорупційної політики відповідно до міжнародних стандартів та за участю органів влади й громадянського суспільства. У результаті було закладено підґрунтя для створення комплексної системи запобігання та протидії корупції в Україні.

В той же час варто зауважити Закон України «Про запобігання корупції» став одним із ключових елементів антикорупційної реформи, визначивши правові та організаційні засади функціонування сучасної антикорупційної інфраструктури держави.

Таким чином, ефективність діяльності антикорупційних органів значною мірою залежить не лише від наявності належної нормативно-правової бази та інституційної структури, а й від рівня довіри громадян до цих інституцій. Підвищення інституційної довіри потребує забезпечення реальної незалежності антикорупційних органів, посилення прозорості та підзвітності їх діяльності, удосконалення механізмів міжвідомчої взаємодії, розвитку громадського контролю та формування ефективної комунікаційної політики. Лише за умови поєднання інституційної спроможності та суспільної довіри антикорупційні органи зможуть повною мірою реалізувати своє призначення у системі публічного управління та забезпечити сталий розвиток демократичної держави.

References

1. Bakumenko, V.D., & Popov, S.A. (2023). Antykorupcijsna polityka v systemi publicznego upravlinnia: Suchasni vyklyky ta perspektyvy [Anti-corruption policy in the public administration system: Current challenges and prospects]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – State administration: improvement and development*, (4) [in Ukrainian].
2. Melnyk, M.I. (2001). *Korupsiia: Sutnist, poniattia, zakhody protydyi* [Corruption: Essence, concepts, and countermeasures]. Atika [in Ukrainian].
3. Nyzhnyk, N.R., & Mashkov, O.A. (2021). Instytutsiina dovira yak chynnyk efektyvnosti publicznego upravlinnia [Institutional trust as a factor of public administration effectiveness]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, (2), (pp. 15-23) [in Ukrainian].
4. Anti-corruption and integrity outlook 2024. (n.d). (2024). [www.oecd.org](https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/03/anti-corruption-and-integrity-outlook-2024_6e7ad8ce/968587cd-en.pdf). Retrieved from: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/03/anti-corruption-and-integrity-outlook-2024_6e7ad8ce/968587cd-en.pdf [in English].
5. Rose-Ackerman, S., & Palifka, B. J. (2024). *Corruption and government: Causes, consequences, and reform* (3rd ed.). Cambridge University Press. Retrieved from: https://assets.cambridge.org/97811070/81208/excerpt/9781107081208_excerpt.pdf [in English].
6. Corruption perceptions index 2025. (n.d). (2026). www.transparency.org. Retrieved from: <https://www.transparency.org/en/cpi/2025> [in English].
7. Bajpai, R., & Myers, B. (2020). Enhancing government effectiveness and transparency: The fight against corruption. Retrieved from: <http://documents.worldbank.org/curated/en/235541600116631094/pdf/Enhancing-Government-Effectiveness-and-Transparency-The-Fight-Against-Corruption.pdf> [in English].
8. Zakon Ukrainy Pro zapobihannia koruptsii vid 14 zhovtnia 2014 roku No. 1700-VII [Law of Ukraine On prevention of corruption No. 1700-VII of October 14, 2014]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> [in Ukrainian].

DOI 10.34132/mspc2026.03.13.25

Roman Ketskalo

INSTITUTIONAL PROBLEMS OF THE ACTIVITY OF ANTI-CORRUPTION BODIES: THE FACTOR OF INSTITUTIONAL TRUST

The theses examine the institutional problems of the functioning of anti-corruption bodies of Ukraine through the prism of public trust as a key factor in the effectiveness of anti-corruption policy. It is substantiated that institutional trust is an important resource for the legitimacy of the activities of anti-corruption institutions and determines the willingness of citizens to support anti-corruption reforms. It is established that the low level of trust in state institutions, political influence, insufficient coordination between bodies, delaying the judicial consideration of corruption cases and limited effectiveness of individual anti-corruption measures negatively affect the public perception of the anti-corruption system. Directions for increasing institutional trust are proposed by ensuring the independence of anti-corruption bodies, increasing the transparency of their activities, increasing the level of accountability and developing mechanisms of public control.

Key words: anti-corruption bodies, institutional trust, anti-corruption policy, public administration, public control, transparency, accountability.

Відомості про автора / Information about the author

Роман Кецкало, аспірант кафедри публічного управління та адміністрування, Юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: rketskalo@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0006-7601-4689>.

Roman Ketskalo, PhD-student of the Department of Public Management and Administration, Faculty of Law, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: rketskalo@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0006-7601-4689>.